

MUNI
MED

Historická východiska a osobnosti pedagogiky

Význam historického pohledu

Funkce pedagogiky:

teoretická - podstata výchovy a její proměny

prognostická - zdroj podnětů, zkušeností

propedeutická - rozvoj pedagogiky, tvorba koncepcí

Počátky výchovy - starověk

Prvobytně pospolná společnost:

Skupinový způsob života, společná práce, jednotný charakter výchovy

Diferenciace dle dělby práce muži – ženy

Těžiště = pracovní výchova + mravní, tělesná, branná

Počátky výchovy - starověk

Společnost sociálně diferencovaná:

Egypt, Mezopotámie, Persie

Despotické společnosti včele s absolutistickým panovníkem, dobře funguje vojsko, kněžstvo, úřednictvo

První školy (chrámy, dvory) – vybraná mládež

Psaní, základy vědění, medicína, stavebnictví, vojenství

Výchova a vzdělávání ve staré Mezopotámii

Povodí Eufratu a Tigridu, doklad na hliněných a břidlicových tabulkách, klínové písmo, od 3 000 př. n. l. Sumerové, Asyřané, Babyloňané

Školu navštěvovali jen děti nejvyšších spol. vrstev – budoucí „písaři“

Výuka: jazyků, filosofie, teologie, historie, politika, matematika, literatura, hudba

Výchova a vzdělávání ve starém Egyptě

Orientální despotie trvala 3 tisíce př.n.l. - 400 n.l.,
stratifikace společnosti (každá vrstva měla své písmo),
úplné vzdělání jen pro kněze a vladaře, přesto znalost čtení
a psaní rozšířena.

Cíl výchovy:

úcta k pravdě a řádu (loajalita, schopnost se podřídit,
ovládat se)

Výchova a vzdělávání ve starém Egyptě

Metoda:

pěstování paměti = memorování čtených pouček, důraz na rozvoj myšlení, tělesné tresty!!

Vyšší školy – ve větších městech, výuka náboženství, filosofie, matematiky, fyziky, medicíny, architektury

Počátky výchovy - starověk

Antické Řecko – Sparta, Athény:

Počátky pedagogiky (pais=dítě, agein=vésti)

Soukromí učitelé – Sofisté (sofos=moudrý)

3 základní studijní obory (gramatika, rétorika, dialektika = umění vést rozhovor)

Výchova a vzdělávání ve starém Řecku

Antické Řecko – archaické období 8. – 6. st. př.n.l. vznik otrokářského městského státu

Výchova orientovaná na praktické potřeby městských států, silná tendence k racionalismu, důraz na harmonický rozvoj tělesné a duchovní stránky člověka.

Spartský výchovný systém

Cíl – příprava zdatných vojáků a poslušných občanů (jedinec podléhal státní kontrole od narození, neduživí novorozenci usmrcováni, hoši od 7 let odebráni rodičům a vychovávání v přísnosti k otužilosti, zdatnosti, oddanosti státu, tělesné tresty se s věkem stupňovaly. Ve 30 letech teprve plnoprávní, s možností založit rodinu.

Tělesná příprava přeceňována na úkor duševní.

Vzdělání žen – výchova budoucích matek zdatných vojáků

Athénský výchovný systém

Vyvážená výchova = ***Kalokagathie***

Dobré vzdělání pouze svobodní občané muži, otroci žádné, ženy minimální

Dítě do 7 let vychováváno v rodině pod dozorem otce,
7 – 14 let hoši ***elementární škola*** : tělocvik, čtení, psaní, hudba, tanec, zpěv

Později ***Vyšší školy*** a ***Gymnázia*** pouze pro majetné

Důraz na sebevzdělávání

Platón (Aristoklés)

díla Ústava a Zákony

Výchova má být podřízena zájmům státu (viz Sparta) a zároveň vyvážená v tělesné i intelektuální rovině (viz. Athény)

Dělení společnosti: vládcí – bojovníci - dělný lid. Otroci jsou mluvící věci. Je možno se povznést do vyšší třídy.

Výchova dítěte: do 3 let v rodině, do 6 let v předškolním zařízení, od 7 let ve škole, nejdříve méně obtížné předměty, pak obtížnější (gymnastika, aritmetika, geometrie, astronomie,...) do 18 let.

Výchova obou pohlaví, vzdělání pouze hochů

Důraz na výchovu rozumovou

Platónova moudra

- *Láska je vážná mentální nemoc.*
- *Největší chybou v léčbě nemocí je to, že existují lékaři pro tělo a lékaři pro duši, i když je nelze oddělit.*
- *Nikdy neodrazujte nikoho ... kdo neustále dělá pokrok, bez ohledu na to, jak pomalu.*
- *Můžeme snadno odpustit dítěti, které se bojí tmy; skutečnou tragédií života je, když se lidé bojí světla.*

Aristoteles ze Strageiry

žák Platóna, vychovatel Alexandra Makedonského

Díla: Etika Nichomachova, Politika

Vzdělání pouze pro hochy z vyšších vrstev, otroci se mají naučit nezbytné dovednosti. Dívky jsou opomenuty.

Výchova dítěte: do 7 let v rodině (otužování, hry., pohyb), 7 – 14 let tělesná výchova, 14 – 21 let výchova rozumová

Materialismus – 3 základní složky výchovy (tělesná, mravní, rozumová), vylučuje dívky

Integrovaná výchova – cíl: rozum, morální profil

Aristotelova moudra

- *Pouhé vědění nestačí, nabytá ctnost se projeví v praktickém konání.*
- *We are what we repeatedly do. Excellence, then, is not an act, but a habit.*
- *A friend to all is a friend to none.*
- *Man is by nature a political animal.*
- *Happiness depends upon ourselves.*
- *Patience is bitter, but its fruit is sweet.*
- *One swallow does not make a summer, neither does one fine day; similarly one day or brief time of happiness does not make a person entirely happy.*
- *The law is reason, free from passion.*

Výchova a vzdělávání ve starém Římě

- Příprava zemědělce a bojovníka (rodina)
- Výchova svobodných římských občanů ve škole elementární – gramatické – rétorické. Učitelé často Řekové, postaveni na úroveň řemeslníka.
- Převzetí škol řeckého typu – postupné zestátnění
- Příprava vzdělaného úřednictva (impérium)
- První vysoké školy (Alexandrie), zakládání knihoven soukromých i veřejných

Antický Řím – osobnosti:

1. Marcus Tullius Cicero – řečnictví (rétorika, historie, filozofie – individuální přístup a humanizace školy)

- *If you have a garden and a library, you have everything you need.*
- *A room without books is like a body without a soul.*
- *While there's life, there's hope.*

2. Lucius Annaeus Seneca – mravní výchova, příprava pro život, hledání pravdy.

- *There are more things, Lucilius, that frighten us than injure us, and we suffer more in imagination than in reality.*
- *Luck is what happens when preparation meets opportunity.*
- *Every new beginning comes from some other beginning's end.*

3. Marcus Fabius Quintilianus

– význam školní výchovy (kolektiv – učení se z omylů), první didaktika, individuální přístup a respekt k žákovi, zákaz tělesných trestů

Vysoké nároky na učitele – trpělivost, sebekázeň, láska k dětem

Jako první se zabývá metodikou vyučování

Výchova – středověk 11. – 16. stol

Sociální dělení – stavy
(šlechta, duchovní, měšťané, poddaní)

- Rozdíly ve výchově
- **Šlechtická výchova** – hrady (od 7 let, rytířské ctnosti: jízda, plavání, vrh kopím, šerm, dáma, verše)

Křesťanství = ústřední motiv výchovy

- Scholastika (mnich [Alkuin](#), kterého povolal Karel Veliký po tom, co se zhrzil nad úrovní vzdělanosti panující mezi kněžstvem. Alkuin zorganizoval klášterní školu, která udala směr středověkého vzdělání. Učilo se *septem artes liberales* – [sedmero svobodným uměním](#), které rozdělil na:
 - trivium – [gramatika](#), [rétorika](#), [logika](#)
 - quadrivium – [aritmetika](#), [geometrie](#), [astronomie](#), [hudba](#)
- Později městské a [univerzity](#) (Bologna, Neapol, Oxford, Cambridge, Sorbonna, Salamanca, UK)

Středověké školy

1. Klášterní školy – pro hochy z kláštera i z venku. Učila se latinská gramatika mechanickým memorováním lat. textů žalmů a písní, nebyly třídy, začátek a konec školního roku

Výsledek – neobyčejně nízká úroveň vyučování, doba učení záležela na žakově postupu

2. Katedrální školy – pro výchovu světských kněží.

- Vyučovali i špatně placení laičtí učitelé
- V obou typech škol se učilo sedmero svobodných umění + výpočet církevních svátků

3. Farní školy – při kostele.

- Krutá kázeň, rákoska byla znakem učitele, mechanické opakování látky, žádná tělesná výchova. *Neefektivní a neúčinné vzdělávání.*

Karlova Univerzita 7. 4. 1348

Vliv církve (obsah, cíle, vyučující)

- 4 fakulty (artistická, teologická, lékařská, právnická)
- Artistická = přípravná (trivium) – titul *bakalář*
- Kvadrivium – *mistr umění*
- ostatní fakulty - *doktor*

Tomáš Akvinský (1225-1274)

- Dominikánský mnich
- Soulad učení Aristotelova s katolickou teologií
- Harmonie víry a rozumu
- Naplňování představy „božího státu“

Renesanční pedagogika

Hospodářský a kulturní rozvoj (14.-16.stol.)

Optimismus, důvěra v člověka, všestranný rozvoj osobnosti,
obnova antických ideálů

Harmonická výchova člověka

Osobnosti:

- **Thomas More** – všeobecná školní docházka
- **Desiderius Erasmus z Rotterdamu** – svobodný výklad Písma, osobní svoboda, započetí výchovy v útlém dětství, zábava, přístupnost

Reformační a protireformační pedagogika

Osobnosti 15.-16. století:

- **Jan Hus** – vzdělání pro široké vrstvy
- **Martin Luther** – koncepce výběrové školy latinské
- **Jezuitská kolej** – školní řád 1599 (6 tříd latinské školy – teologie a sedmero, latina a rétorika, tělesná výchova, didaktické divadelní hry, pravidelné procvičování a opakování, pomůcky)

Pedagogika 17. a 18. století

Jan Amos Komenský (1592-1670):

- Biskup, teolog, historik, pedagog, polyglot
- Komeniologie
- Zakladatel novodobé teorie vyučování
- Filozof výchovy

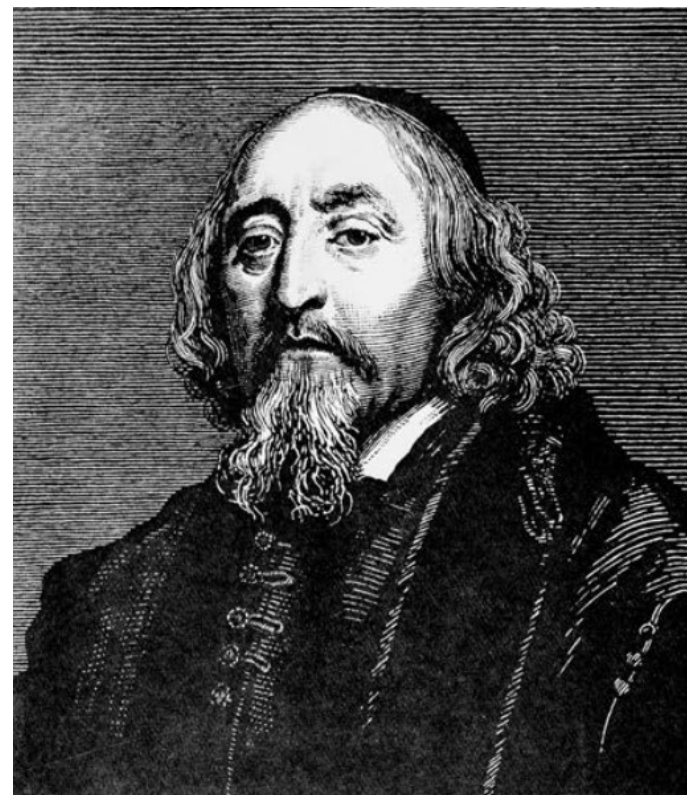

Pedagogika 17. a 18. století

Jan Amos Komenský (1592-1670):

Velká didaktika

Informatorium školy mateřské

„Vyučování ve školách musí býti všeobecné, aby všichni, kdož jsou posíláni na svět, se učili znáti základy, příčiny a cíle všeho hlavního. Školy by měly býti dílnami lidskosti. Krátce, poněvadž na dětském věku a vychování závisí celý ostatní život, všechno bude ztraceno, nebude-li ke všemu připraven, ke všem poměrům celého života. Jako se v matčině životě tvoří budoucí člověk, tak ve škole všemu tomu, co se týká člověka, všecky je vyučovati třeba, později ve prospěch každému. To vzdělání je přípravou na život a před dospělostí by dokončeno býti mělo.“

J. A. Komenský, Velká didaktika

„Má-li se užití prostředků proti zkáze lidského pokolení, musí se to díti nejspíše opatrným a obezřetným vychováváním mládeže. Neslavno jest pak zoufati nad výsledkem. Konečně jest největším nebezpečenstvím, nebudou-li člověku vštěpována prospěšná pravidla životní, a to hned od kolébky.“

J. A. Komenský, Velká didaktika

Zdravý životní styl v těhotenství

„...nad jiné časy pobožněji sobě počínat, aby plod pod srdcem jejím zdárně zformován byl. Za tím potřebí matkám samým šetrnosti, předně střednosti a diety dobré, aby obžerstvím a opilstvím neb nastuzením nezemdlily plodu svého. Také vystříhati se pádu a prudkého hnutí mysli své, sic může nastat umrtvení plodu a potracení neb na zdraví zemdlení jeho. Neb jaká matka po čas těhotnosti jest, takových povah dítě bude.“

Pedagogika 17. a 18. století

Jan Amos Komenský (1592-1670):

- Brána jazyků otevřená
- Škola na jevišti
- Svět v obrazech
- Všeobecné porady o nápravě věcí lidských – Vševýchova (Pampaedia)

Pedagogika 17. a 18. století

Jan Amos Komenský (1592-1670):

Ucelený výchovný systém

Příprava na život reálný i věčný

Poznat sebe a svět, ovládnout sebe sama, povznést se k Bohu

3 základní oblasti výchovy (věda a umění, mravní výchova, náboženská výchova)

Didaktické zásady: názornost, systematicčnost, aktivnost, přiměřenost

Učit všechny, všemu a všude

Pedagogika 17. a 18. století

Jan Amos Komenský (1592-1670):

Školská organizace:

- Šestileté stupně – mateřská škola (do 6 let)
- Obecná škola (mateřština) – od 6 do 12 let
- Latinská škola – od 12 do 18 let
- Akademie – od 18 do 24 let

Další osobnosti pedagogiky

John Lock (1632-1704):

- Liberalismus, senzualismus, empirismus
- **Tabula rasa**
- Individuální výchova
- Zdravý duch ve zdravém těle
- Výcvik sebeovládání
- Obsah učení určován praktickou potřebou
- Bezprostřední konverzace

Další osobnosti pedagogiky

Jean Jacques Rousseau (1712-1778):

- **Svoboda a rovnost, návrat k přírodě** (civilizace vede k mravnímu úpadku)
- Přirozená výchova bez knih, citlivý vztah k dítěti
- Osobní zkušenost, individualita dítěte
- Mravní výchova
- Výchova dívek – konzervativní přístup

Další osobnosti pedagogiky

Immanuel Kant (1724-1804):

- **Pedagogický optimismus**
- Kategorický imperativ (morální formování člověka)

Další osobnosti pedagogiky

Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827):

- Zakladatel **humanistické pedagogiky**
- „Vše pro jiné, nic pro sebe.“
- Elementární vyučování
- Názornost, systematičnost
- Výchovné vyučování – mravní složka

Další osobnosti pedagogiky

Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910):

- **Pedagogika „srdce“**
- Volná škola (bez koncepce, dle zájmu žáků)
- Aktivizace a rozvoj tvořivosti

Další osobnosti pedagogiky

Keyová, Montessoriová:

Individuální výchovné cíle

Sociální pojetí výchovy

Pedocentrismus

Přiměřenost, aktivita jedince

Globalizace vyučování

Další osobnosti pedagogiky

Anton Semjonovič Makarenko:

- **Pracovní škola**
- Program lidské osobnosti, charakteru
- Pedagogický optimismus, humanismus

Antiautoritativní pedagogika

- Reformní – kritika tradiční výchovy
- Nezávislá, volná, svobodná škola
- Nenucené, hravé učení bez osnov a rozvrhu (od 60. let 20.stol.)

- Antipedagogika = radikální kritika výchovy
(posledních 20 let 20.stol)

Alternativní školy

- Pokusy o nový model školy
- **Daltonský učební plán** (samostatné učení žáků + pomůcky, měsíční úkoly, plnění celoročního programu ve vlastním tempu)
- **Winnetská soustava** (základní učivo – každý žák svým tempem + praktické úkoly ze života – skupinová spolupráce dle zájmů žáka)

Alternativní školy

Fenomén Montessori

Předškolní zařízení

Rozvoj tvůrčích schopností dítěte (citové zaujetí + manipulace s předměty v upraveném prostředí, učitel = příprava vhodných podmínek)

Waldorfská škola

(maximum svobody pro rozvoj vnitřních sil a schopností člověka)

Volná škola s všelidskou orientací, důraz na týmovou spolupráci

Žákovská samospráva

Iniciativa žáka – učebnici si píše sám

Uplatnění tvůrčích vyučovacích metod

Estetická, pracovní, jazyková, náboženská výchova

Vyučovací hodiny = epochy

Slovní hodnocení žáka